

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ, УПРАВЛІННЯ
ТА СУСПІЛЬНИХ НАУК

СОЦІАЛЬНА РОБОТА: СТАНОВЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, РОЗВИТОК

МАТЕРІАЛИ VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
18 ГРУДНЯ 2025 РОКУ

ЛЬВІВ – 2026

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Факультет психології та соціального захисту

Кафедра соціальної роботи, управління та суспільних наук

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА:
СТАНОВЛЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ, РОЗВИТОК**

Матеріали
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
18 грудня 2025 року

Львів – 2026

УДК 316.4.05: 009. 37.032

Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток.
Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 18 грудня 2025 р.; [за ред.: Нагірняка М.Я.]. Львів : ЛДУ БЖД, 2026. 590 с.

Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (грудень 2025 р.) присвячені стратегічним змінам у системі соціальної роботи під впливом воєнного стану. У збірнику проаналізовано перехід до розвивальної парадигми та впровадження інноваційних технологій у соціальну політику. Особлива увага приділена комплексній підтримці ветеранів, військовослужбовців, внутрішньо переміщених осіб та громадян, які постраждали від наслідків бойових дій. Матеріали охоплюють широкий спектр тем: від психологічної реабілітації та соціального супроводу в секторі безпеки до новітніх методів соціального менеджменту та взаємодії державних і громадських інституцій.

Опубліковані тези мають вагомe значення для модернізації вищої освіти та практичної діяльності. Вони спрямовані на: вдосконалення професійної освіти, формування компетентностей, професійних навичок майбутніх соціальних працівників, сприяння активному обміну досвідом між науковою спільнотою та практикуючими спеціалістами, розробку адаптивної та професійної моделі діяльності фахівця соціальної сфери, що відповідає викликам сучасності.

Це видання стане цінним ресурсом для широкого кола читачів, які прагнуть глибоко зрозуміти виклики, що постали перед соціальною сферою в часи війни та масштабних суспільних змін. Книга пропонує ґрунтовний аналіз пріоритетів розвитку галузі. Особливу увагу приділено стратегіям післявоєнного відновлення, що робить видання актуальним як для науковців, так і для практиків.

Головний редактор: НАГІРНЯК Михайло Ярославович

кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри соціальної роботи, управління та суспільних наук
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету психології та соціального захисту
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
(Протокол № 3, від 23 січня 2026 р.)*

© Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2026

© Кафедра соціальної роботи, управління та суспільних наук 2026

© Нагірняк М.Я. 2026

- Верейці О.** Погляд на роль латинського нотаріату у забезпеченні соціальних прав: зарубіжний досвід та український вимір 422
- Глинка С.** Психосоціальна підтримка дітей у контексті воєнних втрат: український досвід..... 425
- Жогло О., Жогло В.** Психологічне забезпечення діяльності рятувальників ДСНС у кризових умовах: психосоціальний підхід..... 429
- Жук Т.** Особливості психосоціальної підтримки сімей загиблих військовослужбовців: від пролонгованої травми втрати до соціальної інтеграції..... 434
- Шморгун Ю.** Психологічні особливості емоційного вигорання поліцейських..... 438
- Коврегін П.** Соціально-демографічні детермінанти агресивності особистості в умовах воєнного стану..... 442
- Красій Б.** Формування толерантності в цифровій комунікації молоді як засіб профілактики кібербулінгу за умов інформаційної агресивності 447
- Лецюк А.** Взаємозв'язок стилів мислення зі стресостійкістю у майбутніх рятувальників 452
- Лобасюк В.** Психосоціальна підтримка підлітків, які зазнали травматичного досвіду війни 457
- Цибран Х.** Актуальність проблеми сімейних відносин в історико-педагогічних процесах 462
- Лозинський А., Лозинська С.** Вибірчий процес і способи впливу на нього соціально-політичної реклами 469
- Стельмах О.** Сутність соціальної роботи: вітчизняний та зарубіжний досвід 476
- Мозуль І.** Освіта як міждисциплінарний ресурс вирішення соціальних проблем 481

ЛІТЕРАТУРА

1. Жигало О.О. Психосоціальна підтримка підлітків в умовах воєнного стану./ Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Підтримка та відновлення освіти в Україні: виклики та перспективи»: тези доповідей. Миколаїв. 2024. С. 157.
2. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол; заг. ред. В.Г. Панок, І.І. Ткачук. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.
3. Психосоціальна підтримка підлітків, що пережили страхиття війни. Методичний посібник. Київ: Центр реадптації та реабілітації «ЯРМІЗ», 2022. 54 с.
4. Святецька А. Психосоціальна підтримка підлітків з депресивними станами під час війни: роль шкільного середовища. Житомирський державний університет ім. Івана Франка (протокол № 15 від 30.08. 2024 року). 2024. С. 159–162.

Христина ЦИБРАН

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Науковий керівник: к.і.н., доцент *ЛОЗИНСЬКИЙ А.Ф.*

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОЦЕСАХ

Актуальність дослідження проблеми сімейних відносин зумовлюється складною соціальною ситуацією в Україні та необхідністю наукового осмислення психологічної готовності до виконання батьківської ролі. Вплив батьківства на особистісний розвиток дитини розпочинається ще в пренатальний період і найбільш виразно проявляється в підлітковому віці. Саме в цей період спостерігаються

негативні соціальні явища серед підлітків, які часто є наслідком засвоєних у батьківській сім'ї моделей батьківства. Складність ситуації посилюється такими чинниками, як незадовільний стан здоров'я населення, зростання кількості абортів, масштабне поширення соціального сирітства та постійне збільшення випадків девіантного материнства. Окрім цього, науковці відзначають процеси деградації сімейного укладу, зниження соціальної значущості та цінності родини, а також зростання рівня сімейного насильства [7; 12; 13]. Зазначені явища зумовлені недостатнім усвідомленням суспільної цінності батьківства, що призводить до психологічної неготовності молоді до виконання батьківських функцій. У зв'язку з цим батьківство нерідко розглядається як фактор, що обмежує адаптаційні можливості молодих людей і стримує їхній особистісний розвиток [1; 6].

Сьогодні поняття «психологічна готовність до батьківства» не має чіткого та однозначного визначення, що зумовлює різні підходи до розуміння його змісту й структурних компонентів. Актуальною залишається потреба комплексного осмислення цього феномена, а також виокремлення особливостей його прояву залежно від індивідуального життєвого досвіду чоловіків і жінок. З позицій наукового підходу родина розглядається як мала соціальна спільнота, що ґрунтується на шлюбних відносинах і кровній спорідненості, члени якої об'єднані спільним побутом, взаємною підтримкою та моральною відповідальністю один за одного. Як один із найдавніших соціальних інститутів людства, сім'я пройшла тривалий і складний етап історичного становлення – від родоплемінних форм співжиття до сучасних моделей сімейних взаємин. Шлюб як стабільний союз між чоловіком і жінкою сформувався ще в умовах родового суспільства та виступає регулятором їхніх прав і обов'язків [3]. Сучасні дослідники трактують родину як соціальний інститут лише за умови наявності трьох типів сімейних відносин: подружніх,

батьківських та родинно-споріднених. У разі відсутності хоча б одного з цих компонентів вживається термін «сімейна група» [8; 9].

Термін «шлюб» має давньослов'янське походження та пов'язується зі словом «борочити», що означає відбір найкращого. Шлюбні відносини, офіційно зареєстровані державними органами, визначаються як цивільні, тоді як освячені релігійними інститутами – як церковні. Шлюб є історично зумовленим явищем, яке в процесі розвитку суспільства пройшло низку етапів – від полігамних форм до одношлюбності. Процеси урбанізації суттєво трансформували уклад і темп життя людей, що спричинило зміни у характері сімейних взаємин. Міська сім'я перейшла на новий етап розвитку, у межах якого патріархальну модель поступово змінила подружжя [8]. Низький рівень соціального захисту, економічні труднощі, а в останні роки й російська військова агресія проти України, що супроводжується масовим переміщенням населення, суттєво вплинули на стан українських родин. Наслідком цих процесів стало різке зниження рівня народжуваності та формування нового типу сім'ї – бездітної.

Залежно від характеру проживання виокремлюють патрилокальний, матрилокальний, неолокальний та унілокальний типи родини. Матрилокальна сім'я передбачає спільне проживання подружжя в оселі дружини, де чоловік традиційно мав статус «приймака». Упродовж тривалого історичного періоду, ще з часів Київської Русі, переважав патрилокальний тип родини, за якого після одруження жінка переходила до дому чоловіка та набувала статусу «невістки». Орієнтація молодого подружжя на самостійне життя, відокремлене від батьків і близьких родичів, визначається як неолокальний тип сімейних відносин. Водночас для сучасної сім'ї найбільш характерним є унілокальний тип, що передбачає спільне проживання подружжя у власному або орендованому житлі [2].

Трансформація суспільних відносин позначилася й на функціонуванні сучасної сім'ї. Зокрема, у практиці сімейного життя поширюються фіктивні шлюби, які найбільш характерні для великих промислових і культурних центрів України та укладаються з метою отримання певних соціальних чи матеріальних переваг. Результати соціологічного опитування, проведеного серед молоді, засвідчили, що значна частина молодих людей, які вступають у шлюб, не мають негативного ставлення до шлюбів, укладених з прагматичних міркувань. Лише третина опитаних (33 %) висловили осуд щодо таких союзів, тоді як 50,5 % респондентів ставляться до них із розумінням, а 16,5 % зазначили, що навіть хотіли б мати подібну можливість [11; 5].

У сучасному суспільстві простежується тенденція до «старіння» шлюбів: за останнє десятиріччя середній вік осіб, які вступають у шлюб, зріс у жінок приблизно на два роки, а у чоловіків – на п'ять років. Подібна динаміка є характерною для країн Заходу, де створення сім'ї пов'язується з попереднім розв'язанням професійних, матеріальних, житлових та інших життєвих питань. Аналогічні тенденції нині спостерігаються й в Україні. Також, сучасні шлюби переважно мають різновіковий характер. У таких союзах один із подружжя, найчастіше старший за віком, бере на себе основну відповідальність за економічне забезпечення, організацію побуту та вирішення інших сімейних проблем. Хоча фахівці з сімейної політики вважають оптимальною різницю у віці подружжя в межах 5–7 років, у сучасних шлюбах вона нерідко сягає 15–20 років, причому не обов'язково на користь чоловіка [13].

Родина постає як складна багатофункціональна система, що реалізує комплекс взаємопов'язаних способів прояву активності та життєдіяльності її членів. До основних функцій сім'ї належать економічна, господарсько-побутова, рекреативна (психологічна), репродуктивна та виховна. Переважна більшість науковців вважає репродуктивну – провідною суспільною функцією родини, оскільки вона

ґрунтується на природному прагненні людини до продовження роду. Водночас значення родини не обмежується лише біологічним відтворенням населення. Реалізуючи репродуктивну функцію, сім'я несе відповідальність за фізичний, психічний та інтелектуальний розвиток дитини, а також виступає важливим чинником регуляції народжуваності [4]. Соціальна цінність людини формується в процесі її становлення як особи, що потребує цілеспрямованого та систематичного впливу. Саме родина, завдяки постійному характеру взаємодії, відіграє ключову роль у формуванні переконань, життєвих установок і світогляду дитини. У зв'язку з цим виокремлення виховної функції родини як однієї з провідних має важливе суспільне значення. Окрім цього, для кожного індивіда сім'я виконує емоційну та рекреативну функції, забезпечуючи психологічний захист від стресових і кризових ситуацій. Атмосфера домашнього затишку, задоволення потреб побутового спілкування, підтримка, співпереживання сприяють підвищенню стійкості особи до викликів сучасного життя. Економічна функція родини полягає не лише у спільному веденні господарства, а й у матеріальному забезпеченні дітей та інших членів сім'ї в періоди їхньої непрацездатності. Саме економічна функція визначає характер реалізації виховної та репродуктивної функцій. У сучасних умовах економічна функція родини не втратила свого значення, однак зазнала істотних змін [7; 8; 12].

Отже, можна зробити висновок, що аналіз наявних даних дає підстави стверджувати, що на різних етапах становлення й розвитку родини функціональні ролі її членів зазнають істотних змін. Трансформації відбуваються й у системі подружніх взаємин, а також у взаємодії між поколіннями, різними ступенями спорідненості, батьками й дітьми різної статі та віку. За сучасних умов чоловічі та жіночі ролі поступово набувають симетричного характеру, змінюються уявлення про нормативні моделі поведінки чоловіка і дружини, а визнання певної автономії кожного члена родини

та його права на власні інтереси сприяє зміцненню сімейних взаємин. Також існує висока чутливість родини до соціально-економічних трансформацій, зокрема таких, як безробіття, зростання цін та інші кризові явища. Згідно даних Державної служби статистики України [10], упродовж останнього десятиліття понад 65 % населення мали доходи нижчі за середній рівень, причому нині ця тенденція має виразну динаміку до зростання. Такі умови спричиняють появу нових проблем виховного характеру, зумовлених матеріальними й соціальними труднощами, які переживає родина. У ситуації соціальної нестабільності батьки, невпевнені у власних можливостях, втрачають роль авторитету та зразка для наслідування. Подібні процеси значно послаблюють виховний потенціал родини й негативно впливають на інтелектуальний потенціал суспільства загалом. Поряд зі зменшенням рівня народжуваності у межах інституту родини фіксується ще одна негативна тенденція – зростання кількості розлучень, що призводить до несприятливих наслідків, зокрема на погіршенні умов виховання дітей, збільшенні випадків психічних розладів, поширенні алкоголізму серед батьків, руйнуванні кровно-родинних зв'язків, погіршенні матеріального становища родин та порушенні гармонії відтворення населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеєнко Т.Ф. Педагогічні проблеми молодії сім'ї: навч. посібн. Київ: ІЗМН, 1997. 96 с.
2. Борщ К.К. Трансформація статусно-рольових характеристик сучасної сім'ї в Україні. *Наукові праці Чорноморського держ. ун-ту імені Петра Могили*. 2012. Т. 201. С. 81–84.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.

4. Демографічна криза в Україні: проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії / за ред. В. Стешенко. Київ: Ін-т економіки НАН України, 2001. 560 с.
5. Карасевич А.П. Формування готовності студентської молоді до створення сім'ї: монографія. Київ: Академія педагогічних наук, 2009. 228 с.
6. Ничипоренко С.В. Молодіжна сімейна політика в Україні: монографія. Умань: Видавець «Сочінський», 2011. 217 с.
7. Сім'я в умовах становлення незалежної України (1991–2003 роки): Державна доповідь про становище сімей в Україні / автор. кол.: Т.Ф. Алексеєнко, О.М. Балакірева, Ю.М. Галустян та ін. Київ: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. 254 с.
8. Сім'я та сімейні відносини в Україні (сучасний стан і тенденції розвитку): монографія / автор. кол.: Е.М. Лібанова, С.Ю. Аксьонова, В.Г. Бялковська та ін.; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, Український центр соціальних реформ, Фонд народонаселення ООН. Київ: ТОВ «Основа-Принт», 2009. 245 с.
9. Станкунене В. До сучасної моделі сім'ї у Литві (ознаки, фактори, установки). *Соціологічні дослідження*. 2004. № 5. С. 54–64.
10. Статистична інформація. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Токарев Р. Життєві та професійні орієнтації студентської молоді. *Філософська і соціальна думка*. 1996. № 7–8. С. 166–173.
12. Чеховська І.В. Державна сімейна політика в Україні (теорія та практика реалізації): монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2013. 736 с.
13. Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні / автор. кол.: Аксьонова С.Ю., Балакірева О.М., Бялковська В.Г. та ін. Київ: АДЕФ-Україна, 2008. 256 с.